

diccionari

essencial

de llengua catalana

VOX
DICCIONARIS

The logo for VOX DICCIONARIS features the word "VOX" in a stylized, bold, sans-serif font. The letter "V" is formed by two parallel lines, and the "X" is also formed by two parallel lines. The letter "O" is a solid circle with a double-line border. Below the "VOX" logo, the word "DICCIONARIS" is written in a smaller, plain, sans-serif font.

Presentació de l'editor

Els diccionaris ens serveixen per comunicar-nos, per entendre textos i per produir-ne. Entre els diversos tipus de diccionaris que existeixen, un diccionari de llengua és útil per trobar el significat de les paraules i per saber com s'usen. Consultem el diccionari de llengua bàsicament per resoldre dubtes: com s'escriu una paraula, què vol dir una frase feta, etc.

El diccionari de llengua és una eina de consulta eficaç quan resol les necessitats de comunicació dels destinataris als quals s'adreça. A un diccionari li demanem que sigui fiable, que les informacions que conté estiguin actualitzades, que hi trobem la mena d'informació que busquem, que sigui fàcil de consultar i que ens doni la informació de manera que la puguem entendre, sense complicacions innecessàries; també li valorem que sigui fàcil de transportar, que la lletra sigui clara, que no hi falti informació però que tampoc n'hi sobri.

El *Diccionari essencial de la llengua catalana Vox* està concebut tenint en compte tots aquests supòsits. És un diccionari adreçat als aprenents de la llengua catalana, tant si són estudiants com públic en general, destinataris que necessiten una eina bàsica de comunicació que els resolgui els principals dubtes ortogràfics i lèxics del català. El Diccionari conté el lèxic bàsic de la llengua catalana i inclou nombrosos articles que fan referència al món actual (ciència, tecnologia, etc.). A més de paraules simples, conté les locucions i les frases fetes més habituals de la llengua catalana.

En tots els casos, les entrades inclouen la categoria gramatical i una definició. Un dels trets distintius del *Diccionari essencial de la llengua catalana Vox* és la forma de les definicions. Hem volgut que fossin clares i directes, assequibles per als usuaris que el consultaran. Les definicions són planeres i rigoroses, sense que això impliqui caure en simplicitats injustificades.

També hem tingut una cura especial en les qüestions gràfiques i en el disseny. Creiem que us oferim una informació de qualitat, presentada de forma accessible. Desitgem que us sigui útil.

Guia per consultar aquest diccionari

CAPÇALERA DE PÀGINA	pa
LEMA O ENTRADA	pa <i>n. m.</i> 1 Aliment fet amb farina, generalment de blat, barrejada amb aigua, sal i llevat, i cuit al forn. pa àzim Pa que es fa sense afegir llevat a la massa. pa benet Pa que el capellà beneeix a la missa i que reparteix als fidels. pa de motlle Pa que es cou dins d'un motlle rectangular prèviament engreixat i que adopta la forma d'aquest motlle. pa de pasta Massa de farina, ous i sucre, molt fina i esponjosa, que es cou al forn. pa de Viena
COMPOST	Pa petit que, a més dels ingredients normals del pa, es fa amb llet en pols, mantega, sucre i farina de malt. Pa Peça d'aquest aliment que pot tenir formes diverses. Pa Massa elaborada amb un fruit o una substància comestible.
ACCEPCIÓ, INDICADA AMB XIFRES	Pa Aliment que es necessita per viure. Pa d'or o pa d'argent Làmina molt fina d'or o d'argent que serveix per cobrir objectes i superfícies. ser bo com el pa o ser un tros de pa
INDICACIÓ DE LOCUCIÓ I LOCUCIÓ	Ser una persona molt bondadosa.
CATEGORIA GRAMATICAL	padró <i>n. m.</i> Llista oficial de les persones que viuen en un lloc.
INDICACIÓ DE TECNICISME	paràlisi <i>n. f.</i> MED. Pèrdua de la capacitat de moviment d'una o més parts del cos; generalment, la provoca una lesió o una malaltia del sistema nerviós.
INDICACIÓ DE REGISTRE	pencar <i>v. intr.</i> col·loq. Treballar.
CANVI DE CATEGORIA GRAMATICAL	penedesenc, -a <i>adj.</i> 1 Del Penedès, que té relació amb aquesta comarca de Catalunya o amb els seus habitants. n. m. i f. 2 Persona que és del Penedès o que hi viu.
DEFINICIÓ	pena <i>n. f.</i> 1 Càstig que una autoritat imposa a una persona responsable d'una falta o d'un delicte. pena capital o pena de mort Condemna que imposa la mort al culpable d'un delicte. 2 Sentiment de dolor, sofriment o tristesa que provoca en una persona un fet advers o desgraciat. 3 Dificultat, treball o esforç que costa una cosa. 4 Dolor greu i amarg. ► a pena Pa Gairebé gens. Pa Seguidament que. valer la pena Ser una cosa prou valuosa com per considerar ben emprat l'esforç que cal per aconseguir-la.
ACCEPCIÓ DE COMPOST O LOCUCIÓ, INDICADA AMB LLETRES	

Models de conjugació

Verbs regulars

VERBS EN -AR (1a conjugació)

cantar

INDICATIU

Present: canto (*val. cante; bal. cant*), cantes, canta, cantem (*bal. cantam*), canteu (*bal. cantau*), canten

Preterit imperfet: cantava, cantaves, cantava, cantàvem, cantàveu, cantaven

Preterit perfet simple: cantí, cantares, cantà, cantàrem, cantàreu, cantaren

Preterit perfet perifràstic: vaig cantar, vas (*vares*) cantar, va cantar, vam (*vàrem*) cantar, vau (*vàreu*) cantar, van (*varen*) cantar

Futur simple: cantaré, cantaràs, cantarà, cantarem, cantareu, cantaran

Condicional simple: cantaria, cantaries, cantaria, cantàriem, cantàrieu, cantarien

Preterit indefinit: he cantat, has cantat, ha cantat, ha cantat, heu cantat, han cantat

Preterit plusquamperfet: havia cantat, havies cantat, havia cantat, havíem cantat, havíeu cantat, havien cantat

Preterit anterior simple: haguí cantat, hagueres cantat, hagué cantat, haguérem cantat, haguéreu cantat, hagueren cantat

Preterit anterior perifràstic: vaig haver cantat, vas (*vares*) haver cantat, va haver cantat, vam (*vàrem*) haver cantat, vau (*vàreu*) haver cantat, van (*varen*) haver cantat

Futur compost: hauré cantat, hauràs cantat, haurà cantat, haurem cantat, haureu cantat, hauran cantat

Condicional compost: hauria (*haguera*) cantat, hauries (*hagueres*) cantat, hauria (*haguera*) cantat, hauríem (*haguérem*) cantat, hauríeu (*haguéreu*) cantat, haurien (*hagueren*) cantat

SUBJUNTIU

Present: canti (*val. cante*), cantis (*val. cantes*), canti (*val. cante*), cantem, canteu, cantin (*val. canten*)

Preterit imperfet: cantés (*val. cantara o cantàs; bal. cantàs*), cantéssis (*val. cantares o cantasses; bal. cantassis*), cantés (*val. cantara o cantàs; bal. cantàs*), cantéssim (*val. cantàrem o cantàssem; bal. cantàssim*), cantéssiu (*val. cantàreu o cantàsseu; bal. cantàssiu*), cantéssin (*val. cantaren o cantassen; bal. cantassin*)

Preterit perfet: hagi (*val. haja*) cantat, hakis (*val. hages*) cantat, hagi (*val. haja*) cantat, hàgim (*val. hàgem*) cantat, hàgiu (*val. hàgeu*) cantat, hagin (*val. hagen*) cantat

Preterit plusquamperfet: hagués (*val. haguera o hagués*) cantat, haguéssis (*val. hagueres o haguéssem*) cantat, hagués (*val. haguera o hagués*) cantat, haguéssim (*val. haguérem o haguéssem*) cantat, haguéssiu (*val. haguéreu o haguésseu*) cantat, haguéssin (*val. hagueren o haguéssem*) cantat

IMPERATIU

canta, canti (*val. cante*), cantem, canteu (*bal. cantau*), cantin (*val. canten*)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu simple: cantar; *infinitiu compost:* haver cantat; *gerundi simple:* cantant; *gerundi compost:* havent cantat; *participi:* cantat, cantada, cantats, cantades

VERBS EN -ER (2a conjugació)

témer

INDICATIU

Present: temo (*val. tem*), tems, tem, temem, temeu, temen

Preterit imperfet: temia, temies, temia, temíem, temíeu, temien

Preterit perfet simple: temí, temeres, temé, temérem, teméreu, temeren

Preterit perfet perifràstic: vaig témer, vas (*vares*) témer, va témer, vam (*vàrem*) témer, vau (*vàreu*) témer, van (*varen*) témer

Futur simple: temeré, temeràs, temerà, temerem, temereu, temeran

Condicional simple: temeria, temeries, temeria, temeríem, temeríeu, temerien

Preterit indefinit: he temut, has temut, ha temut, hem temut, heu temut, han temut

VII

Prèterit plusquamperfet: havia temut, havies temut, havia temut, haviem temut, havíeu temut, havien temut

Prèterit anterior simple: haguí temut, hagueres temut, hagué temut, haguérem temut, haguéreu temut, hagueren temut

Prèterit anterior perifràstic: vaig haver temut, vas (vares) haver temut, va haver temut, vam (vàrem) haver temut, vau (vàreu) haver temut, van (varen) haver temut

Futur compost: hauré temut, hauràs temut, haurà temut, haurem temut, haureu temut, hauran temut

Condicional compost: hauria (haguera) temut, hauries (hagueres) temut, hauria (haguera) temut, hauríem (haguérem) temut, hauríeu (haguéreu) temut, haurien (hagueren) temut

SUBJUNTIU

Present: temi (*val. tema*), temis (*val. temes*), temi (*val. tema*), temem (*bal. temiguem*), temeu (*bal. temigueu*), temin (*val. temen*)

Prèterit imperfet: temés (*val. temera o temés*), temessis (*val. temeres o temesses*), temés (*val. temera o temés*), teméssim (*val. temérem o teméssem*), teméssiu (*val. teméreu o temésseu*), temessin (*val. temeren o temessen*)

Prèterit perfet: hagi (*val. haja*) temut, hakis (*val. hages*) temut, hagi (*val. haja*) temut, hàgi (*val. hàgem*) temut, hàgiu (*val. hàgeu*) temut, hagin (*val. hagen*) temut

Prèterit plusquamperfet: hagués (*val. haguera o hagués*) temut, haguéssim (*val. haguérem o haguéssem*) temut, haguéssiu (*val. haguéreu o haguésseu*) temut, haguéssim (*val. haguérem o haguéssem*) temut, haguéssiu (*val. haguéreu o haguésseu*) temut, haguéssim (*val. haguérem o haguéssem*) temut, haguéssiu (*val. haguéreu o haguésseu*) temut, haguéssim (*val. haguérem o haguéssem*) temut, haguéssiu (*val. haguéreu o haguésseu*) temut

IMPERATIU

tem, temi (*val. tema*), temem (*bal. temiguem*), temeu, temin (*val. temen*)

FORMES NO PERSONALS

Infinitiu simple: tēmer; *infinitiu compost:* haver temut; *gerundi simple:* tement; *gerundi compost:* havent temut; *participi:* temut, temuda, temuts, temudes

VERBS EN -RE (2a conjugació)

perdre

INDICATIU

Present: perdo (*val. perd; bal. perd*), perds, perd, perdem, perdeu, perden

Prèterit imperfet: perdia, perdies, perdia, perdiem, perdieu, perdien

Prèterit perfet simple: perdí, perderes, perdé, perdérem, perdéreu, perderen

Prèterit perfet perifràstic: vaig perdre, vas (vares) perdre, va perdre, vam (vàrem) perdre, vau (vàreu) perdre, van (varen) perdre

Futur simple: perdré, perdràs, perdrà, perdrém, perdreu, perdran

Condicional simple: perdrí, perdríes, perdrí, perdríem, perdríeu, perdríen

Prèterit indefinit: he perdut, has perdut, ha perdut, hem perdut, heu perdut, han perdut

Prèterit plusquamperfet: havia perdut, havies perdut, havia perdut, haviem perdut, havíeu perdut, havien perdut

Prèterit anterior simple: haguí perdut, hagueres perdut, hagué perdut, haguérem perdut, haguéreu perdut, hagueren perdut

Prèterit anterior perifràstic: vaig haver perdut, vas (vares) haver perdut, va haver perdut, vam (vàrem) haver perdut, vau (vàreu) haver perdut, van (varen) haver perdut

Futur compost: hauré perdut, hauràs perdut, haurà perdut, haurem perdut, haureu perdut, hauran perdut

Condicional compost: hauria (haguera) perdut, hauries (hagueres) perdut, hauria (haguera) perdut, hauríem (haguérem) perdut, hauríeu (haguéreu) perdut, haurien (hagueren) perdut

SUBJUNTIU

Present: perdi (*val. perda*), perdis (*val. perdes*), perdi (*val. perda*), perdem (*bal. perdiguem*), perdeu (*bal. perdigueu*), perdin (*val. perden*)

A

a¹ *n. f.* **1** Primera lletra de l'alfabet català. En posició tònica sona com a *pa*. Si es troba en posició àtona representa una vocal neutra, com a *amiga*. **2** Nom de la lletra a, A.

a² *prep.* **1** Indica el lloc on és o passa alguna cosa. **2** Indica el moment o temps en què passa alguna cosa. **3** Indica el lloc on acaba o la direcció que segueix un moviment, i el final d'un període de temps. **4** En correlació amb la preposició *de*, indica el final d'un període de temps o d'un trajecte. **5** Indica la distància que s'ha de recórrer o el temps que es necessita per arribar a un lloc o a un moment determinat. **6** Indica la quantitat que correspon a cada una de les parts d'una distribució o d'un repartiment proporcional. **7** Introdueix l'objecte indirecte i algunes vegades l'objecte directe. **8** Inicia locucions que fan referència al temps, al lloc, a la manera, etc., de fer les coses. **9** Acompanya molts verbs, adjectius i noms. **10** Forma part d'algunes penfrasis verbals.

a- o **an-**¹ Prefix que entra en la formació de noms i adjectius i que significa 'negació', 'privació'.

a-² Prefix que entra en la formació de verbs i que significa 'formar'.

-à, -ana Sufix que entra en la formació de noms i d'adjectius i que significa 'gentilici' o 'nom de les coses o les persones d'un lloc'.

àbac *n. m.* **1** Aparell de càlcul aritmètic consistent en un marc de fusta amb cordes o filferros horitzontals i paral·lels, per on es fan córrer boles foradades. **2** ARQUIT. Peça en forma de paral·lelepípede que corona el capitell i n'augmenta la superfície sortint.

abadessa *n. f.* Superiора de certes comunitats religioses de dones que viuen en un monestir.

abadia *n. f.* **1** Església o monestir governat per un abat o una abadessa. **2** Conjunt de béns i de terrenys que pertanyen a una església o a un monestir.

abaixar *v. tr.* **1** Fer anar de dalt a baix. **2** Fer més petit el valor, la quantitat o la intensitat d'una cosa. **3** Reduir l'alçària d'una cosa. *ll v. tr./prml.* **4** Inclinar o dirigir cap a terra. *ll v. prml.*

5 abaixar-se Humiliar-se, mantenir-se en una actitud servicial davant d'algú o d'alguna cosa.

abalançar-se *v. prml.* **1** Tirar-se cap endavant repençant-se sobre algun objecte de manera que el cos faci balança. **2** Fer l'acció de llançar-se contra algú.

abaltir-se *v. prml.* Ensopir-se, anar quedant sense ànim.

abandó *n. m.* **1** Falta d'atenció o de cura. **2** Renúncia a una idea, una pretensió, un deure o un propòsit.

abandonar *v. tr.* **1** Deixar sola o sense atenció ni cura una persona o una cosa.

2 Apartar-se o anar-se'n d'un lloc. **3** Renunciar a continuar fent alguna cosa. *ll v. prml.*

4 abandonar-se No tenir cura d'un mateix. **5** Deixar-se anar sense controlar-se.

abandonat, -ada *adj.* **1** [persona] Que és deixat en les seves obligacions o en el seu aspecte físic. **2** Que està deseparat, sense protecció.

abans *adv.* **1** En un temps anterior a un altre temps. **2** En un temps antic o llunyà.

3 En un lloc anterior en relació amb un altre lloc que va després o que és més llunyà.

4 Indica que es dona més importància a una persona, a una cosa o a un fet que a uns altres. *ll adj.* **5** Que és anterior.

abans-d'ahir *adv.* Dia anterior al d'ahir.

abaratir *v. tr./prml.* Abaixar el preu d'un producte o d'un servei.

abarrotat *v. tr.* Omplir completament de persones o de coses un espai o un lloc.

abarrotat, -ada *adj.* [espai, lloc] Que es troba totalment ple.

abassegar *v. tr.* **1** Acumular coses que els altres també necessiten o volen. **2** Absorbir tota l'energia o l'atenció d'algú.

vocalitzar *v. intr.* Articular sons vocals amb claredat.

vocatiu *n. m.* **1** GRAM. Cas de la declinació d'algunes llengües, com el llatí, en què s'invoca, s'anomena o es crida una persona o una cosa. **2** GRAM. Paraula o conjunt de paraules que serveixen per cridar l'atenció de l'oient o per dirigir-s'hi.

vociferar *v. intr.* **1** Parlar amb veu molt alta i agitadament. *ll v. tr.* **2** Propagar alguna notícia que s'hauria de silenciar per discreció o modestia.

vodevil *n. m.* Comèdia teatral de tema poc transcendent i picant que sol anar acompanyada de números musicals.

vodka *n. m. o f.* Beguda alcohòlica de blat, de civada o d'altres cereals, aromatitzada i incolora, originària de Rússia.

vodú o **vudú** *n. m.* Ritual originari de les Antilles, en el qual es barregen cants, danses, sacrificis d'animals i màgia negra.

voga *n. f.* Moviment dels remes en l'aigua per fer avançar una embarcació. ▶ **estar en voga** Ser moda o tenir èxit.

vogar *v. intr.* Moure els remes d'una embarcació per fer-la avançar.

vol *n. m.* **1** Moviment o manteniment en l'aire. **2** Conjunt d'ocells que volen junts. **3** Viatge en avió o en un altre vehicle aeri. **4** Extensió d'una peça de roba o d'una part d'un vestit en una part ampla, des d'on penja o des d'on va ajustada al cos. **5** Toc de campanes que repiquen alhora i durant molta estona. ▶ **aixecar (o alçar) el vol** *a)* Posar-se a volar. *b)* Anar-se'n d'un lloc. **en un vol** o **d'un vol** Molt de pressa o ràpidament.

volada *n. f.* **1** Recorregut que es fa volant d'un punt a un altre. **2** Part d'un element arquitectònic que surt enfora del mur que la sosté. ▶ **ser de la primera volada** Ser molt jove.

voladís, -issa *adj.* **1** Que pot ser emportat fàcilment pel vent. **2** Que passa ràpidament.

volador, -a *adj.* **1** Que pot volar. **2** Voladís.

voladura *n. f.* Destrucció d'una cosa mitjançant explosius.

volandera *n. f.* Peça prima i rodona, amb un forat al centre, que es posa al voltant d'un eix.

volant *adj.* **1** Volador. *ll n. m.* **2** Peça en forma de roda que tenen els cotxes i altres vehicles davant de qui condueix i que serveix per dirigir-los. **3** Roda d'una màquina per regular el moviment d'un mecanisme i per

transmetre aquest moviment a tota la màquina. **4** Banda de tela amb què s'adorna una peça de roba que s'hi cus de manera que penja plegada o arrugada. **5** Full de paper que es fa servir com a forma de comunicació dins d'una institució o d'un organisme, per ordenar o demanar una cosa o per fer constar determinada informació de manera precisa. **6** Semiesfera de suro o de fusta coronada de plomes o d'un plàstic que les imita, que serveix per jugar al bàdminton. **7** Esport en què, en pistes dividides en dues parts per una xarxa, els jugadors s'han de passar, amb una raqueta semblant a la de tennis, una semiesfera de suro o de fusta coronada de plomes o d'un plàstic que les imita.

volantí *n. m.* Estri de pesca consistent en un cordill llarg, amb un plom i diversos hams, que s'estira des d'una barca.

volar *v. intr.* **1** Moure's per l'aire fent servir ales o un mitjà artificial. **2** Viajar en avió. **3** Anar per l'aire un objecte que ha estat llançat amb força. **4** Moure's per l'aire a causa del vent. **5 col·loquial** Desaparèixer una cosa amb molta rapidesa o inesperadament. **6** Passar el temps molt ràpidament. **7 col·loquial** Desplaçar-se molt ràpidament. **8** Fer una cosa molt de pressa. *ll v. tr.* **9** Fer explotar o destruir amb una explosió.

volateria *n. f.* Conjunt d'ocells de corral o de ploma.

volàtil *adj.* **1** [substància] Que es transforma fàcilment en vapor o en gas quan està exposat a l'aire. **2** [caràcter, opinió] Que canvia molt o que és inconstant.

volcà *n. m.* **1** Fissura en l'escorça terrestre, generalment en el cim d'una muntanya, per on surten o han sortit materials fosos i roents, gasos i cendres procedents de l'interior de la Terra. **2** Persona o lloc en què es produeixen passions intenses, agitades o ardents.

volcànic, -a *adj.* D'un volcà o dels volcans o que té relació amb aquestes fissures de l'escorça terrestre.

volea *n. f.* Cop donat abans que toqui a terra a una pilota que està en l'aire.

voleiar *v. intr.* **1** Mantenir-se sospesa i moure's en l'aire una cosa lleugera. **2** Fer fer voltes en l'aire a una persona o a una cosa.

voleibol *n. m.* Esport entre dos equips de sis jugadors que fan passar amb les mans una pilota per sobre d'una xarxa que divideix el terreny, intentant que la pilota no toqui el terra del camp propi i procurant que caigui en el de l'equip contrari.